

الگوی پاسداری از انقلاب اسلامی؛ مطالعه بیانات مقام معظم رهبری

اکبر محمدعلیزاده^۱

چکیده

در این تحقیق که یک پژوهش بنیادی از نوع توصیفی- اکتشافی است، تلاش شده تا بر مبنای روش «نظریه پردازی داده بنیاد» در مطالعات علوم انسانی، از مجموعه‌ی بیانات و دیدگاه‌های رهبر معظم انقلاب اسلامی، در روز پاسدار، الگوی «پاسداری از انقلاب اسلامی» متناسب با روش‌شناسی تحقیق، سؤالات و اهداف تحقیق و انتظارات ایشان تدوین و ارائه شود. سؤالات تحقیق ناظر به شناسایی و معرفی مفاهیم، مقوله‌ها و فرامقوله‌های رویش‌یافته از درون داده‌های اولیه می‌باشد. در این تحقیق، منابع مورد استفاده (شامل: بیانات، خطبه‌ها، پیام‌ها، احکام و فرمان‌ها و مصاحبه‌های مقام معظم رهبری) طی سال‌های ۱۳۶۸ تا ۱۳۹۵ (در زمان رهبری ایشان) می‌باشد که با نمونه‌گیری نظری و به‌صورت تمام‌خوانی تا رسیدن به اشباع، مورد مطالعه قرار گرفته است و با استفاده از سه نوع کدگذاری (مفهوم‌سازی) باز، محوری و انتخابی در روش نظریه‌پردازی داده‌بنیاد، ۳۱۷ کد/مفهوم، ۴۵ مقوله و ۵ فرامقوله (بعد) پارادایمیک به نام‌های متغیرهای علی (با پوشش داده‌ای ۱۴٫۵۱ درصد)، متغیرهای زمینه‌ساز (با پوشش داده‌ای ۳۲٫۸۱ درصد)، متغیرهای بازدارنده (با پوشش داده‌ای ۱۵٫۱۴ درصد)، مقوله‌های راهبردی (با پوشش داده‌ای ۱۷٫۶۷ درصد) و مقوله‌های پیامدی (با پوشش داده‌ای ۱۹٫۸۷ درصد) به‌دست آمد. مفهوم «پاسداری از انقلاب اسلامی» به‌عنوان مقوله محوری الگوی انتخاب شده و در پایان تحقیق پیشنهادهایی برای محققین آینده و نهادهای مرتبط با این مفهوم ارائه گردیده است.

کلید واژه‌ها: پاسداری، انقلاب اسلامی، الگو، نظریه‌پردازی داده‌بنیاد، مقام معظم رهبری.

این مقاله برگرفته از نتایج و یافته‌های مطالعه‌ی انجام شده با عنوان «تحلیل و راهجویی از بیانات رهبر معظم انقلاب اسلامی در سوم شعبان (سالروز ولادت امام حسین(ع)) و روز پاسدار» در پاییز سال ۱۳۹۴ در مرکز باقرالعلوم(ع) می‌باشد.

*. این مقاله برگرفته از نتایج و یافته‌های مطالعه‌ی انجام شده با عنوان «تحلیل و راهجویی از بیانات رهبر معظم انقلاب اسلامی در سوم شعبان (سالروز ولادت امام حسین(ع)) و روز پاسدار» در پاییز سال ۱۳۹۴ در مرکز باقرالعلوم(ع) می‌باشد.

Email: akizadeali@yahoo.com

۱- دکترای مطالعات بین‌الملل و عضو هیئت علمی دانشگاه جامع امام حسین(ع)

تاریخ پذیرش: ۹۷/۳/۲۷

تاریخ دریافت: ۹۶/۱/۱۲

مقدمه

«وَأَعِدُّوا لَهُمْ مَا اسْتَطَعْتُمْ مِنْ قُوَّةٍ وَ مِنْ رِيبَاتِ الْخَيْلِ تُرْهَبُونَ بِهِ عَدُوَّ اللَّهِ وَ عَدُوَّكُمْ وَ آخِرِينَ مِنْ دُونِهِمْ لَا تَعْلَمُونَهُمُ اللَّهُ يَعْلَمُهُمْ وَمَا تُنْفِقُوا مِنْ شَيْءٍ فِي سَبِيلِ اللَّهِ يُوَفَّ إِلَيْكُمْ وَأَنْتُمْ لَا تُظْلَمُونَ»؛ هر نیرویی در قدرت دارید، برای مقابله با آنها [دشمنان]، آماده سازید! و (همچنین) اسب‌های ورزیده (برای میدان نبرد)، تا به‌وسیله آن، دشمن خدا و دشمن خویش را بترسانید! و (همچنین) گروه دیگری غیر از اینها را، که شما نمی‌شناسید و خدا آنها را می‌شناسد! و هر چه در راه خدا (و تقویت بنیه دفاعی اسلام) انفاق کنید، به‌طور کامل به شما بازگردانده می‌شود و به شما ستم نخواهد شد. (سوره انفال، آیه ۶۰).

انقلاب اسلامی ایران به رهبری معمار کبیر آن، حضرت امام خمینی(ره) در سال ۱۳۵۷ با «زیربنای جهان‌بینی توحیدی اسلام» و با محوریت ولایت فقیه و شعار «نه شرقی و نه غربی» در شرایطی پدید آمد و نظام جمهوری اسلامی مبتنی بر مردم‌سالاری دینی را بنا نهاد که جهان در میان تقابل گفتمان‌های مادی و الحادی به دو اردوگاه شرق و غرب مبتنی بر مکاتب فکری لیبرالیسم غربی و چپ مارکسیسم تقسیم شده بود. در چنین شرایطی انقلاب اسلامی به‌عنوان یک مکتب فکری الهی و اسلامی، گفتمان جدیدی را به بشریت عرضه نمود.

بنیانگذار و رهبر کبیر انقلاب اسلامی، حضرت امام خمینی(ره) در مسیر استقرار نظام اسلامی و تشکیل الگوی حکومتی «جمهوری اسلامی» با درایت و هوشمندی حکیمانه، دستور تشکیل نهادهای انقلابی را دادند. در این میان، تشکیل سپاه پاسداران و بسیج مستضعفین، نقطه‌ی عطفی در موفقیت‌های انقلاب و تضمینی برای پاسداری از انقلاب اسلامی و دستاوردهای آن تلقی می‌شد و عملکرد موفق این دو، در همه‌ی عرصه‌ها، این حقیقت و ادعا را به اثبات رساند (محمدعلی‌زاده، ۱۳۹۴: ۱۲).

سپاه به لحاظ ماهیتی بدون انقلاب اسلامی هویت پیدا نمی‌کند و این نهاد مقدس، نقش تعیین‌کننده‌ی در حرکت‌های انقلاب (گذشته، حال و آینده) دارد. انقلاب اسلامی شتاب بسیار زیادی به‌خود گرفته است و هر روز وارد عرصه‌ها و موضوعات جدید می‌شود. در چنین شرایطی و در دهه‌ی چهارم، سپاه پاسداران نیز همگام با حرکت‌ها و جهت‌گیری‌های انقلاب باید نقش و رسالت خود را به‌خوبی شناخته و در زمینه‌ها و عرصه‌های مورد نیاز انقلاب ایفا نماید. در این راستا، بازخوانی و مطالعه‌ی مستمر بیانات و رهنمودهای رهبران انقلاب اسلامی برای درک صحیح و فهم درست رسالت پاسداری از انقلاب اسلامی مهم و اساسی است (فروغی چهارمی، ۱۳۹۱: ۱۷-۱۵).

این نهاد مردمی و انقلابی با سابقه‌ی درخشان خود در آزمون‌های سختی چون هشت سال دفاع مقدس، مبارزه با گروهک‌های معاند و ضدانقلاب، تقویت بنیه دفاعی کشور، تولید علم و فناوری، حفاظت از شخصیت‌ها، امنیت پرواز هواپیمایی، نقش‌آفرینی در عرصه‌ی سازندگی، محرومیت‌زدایی و... توانسته است در مقاطع مختلف انقلاب، حضور و نقش کم‌نظیر و تعیین‌کننده‌ی خود را به اثبات رساند (جعفری، ۱۳۹۰). این کلام زیبا و ماندگار از حضرت امام خمینی(ره) که فرمودند: «اگر سپاه نبود کشور هم نبود» (صحیفه امام، ج ۹: ۳۱۴)؛ سندی بر اهمیت و جایگاه ویژه‌ی سپاه پاسداران انقلاب اسلامی است.

مروری بر گذشته‌ی این نهاد انقلابی، بیانگر تأثیرگذاری آن در عرصه‌های متنوع نقش‌آفرینی و موفقیت در اجرای رسالت و مأموریت‌های ذاتی و محوله بوده است و اگر سپاه می‌خواهد همچون گذشته در پیشبرد اهداف والای انقلاب اسلامی و نظام مقدس جمهوری اسلامی نقش فوق‌العاده‌ای ایفا نماید و رسالت خطیر خود را به‌نحو مطلوب، پی‌گیری کند، باید همچنان در مسیر اسلام و انقلاب اسلامی، در اطاعت همه‌جانبه از رهنمودهای رهبر معظم انقلاب اسلامی باشد. بی‌تردید در این مسیر مبارک، توجه و بازخوانی مکرر و مستمر مجموعه‌ی بیانات ایشان در دیدار پاسداران و بسیجیان می‌تواند هدایتگر سپاه باشد. به‌ویژه بیانات ایشان در «سوم شعبان» سالروز ولادت امام حسین(ع) که به‌نام «روز پاسدار» نامگذاری شده است، منبع غنی و ارزشمندی برای بازشناسی و ترسیم هویت واقعی سپاه پاسداران انقلاب اسلامی می‌باشد.

آنچه در این کار تحقیقی آمده، مجموعه‌ی دیدگاه‌ها و رهنمودهای رهبر معظم انقلاب در روز پاسدار می‌باشد که خطاب به فرماندهان، مسئولان و آحاد پاسداران بیان شده است. در این نوشتار تلاش شده است تا بیانات ایشان در روزهای پاسدار (۱۹ سخنرانی) از ابتدای رهبری و زعامت ایشان، با یک الگوی استنباطی صحیح، جمع‌آوری، احصاء، کدبندی (مفهوم‌سازی)، عنوان‌گذاری و مقوله‌سازی شده و بدون دخل و تصرف در متون و ادبیات بیانات، ولی با یک روش و منطق درست و اصولی، مطالب تقطیع شده در قالب الگوی پارادایمی پاسداری از انقلاب اسلامی سازماندهی و ارائه شود.

علی‌رغم اینکه هر سال همزمان با ولادت امام حسین(ع)، بحث‌های زیادی از سوی ایشان در جهت تبیین ابعاد مختلف این موضوع بیان شده است، مع‌الاسف اقدام مناسب و مطلوبی از سوی اندیشمندان و محققین در این موضوع انجام نگرفته است. این تحقیق، تلاشی هر چند اندک در این راستا است تا بتوانیم با یک نگاه علمی و کاربردی، منظومه‌ی فکری ایشان را مورد کنکاش و بررسی قرار داده و الگوی «پاسداری از انقلاب اسلامی» را از منظر ایشان احصاء و ارائه نماییم.

اهداف و سؤالات پژوهش

با توجه به اهمیت و جایگاه سپاه پاسداران انقلاب اسلامی در آراء و اندیشه‌ی رهبران انقلاب اسلامی و ضرورت تبیین نظری این موضوع، پژوهش حاضر با هدف ارائه‌ی الگوی پارادایمی پاسداری از انقلاب اسلامی مبتنی بر دیدگاه و منظومه‌ی فکری مقام معظم رهبری در بیانات روز پاسدار هر سال ایشان که در جمع فرماندهان، مدیران و آحاد پاسداران انقلاب اسلامی ایراد نموده‌اند انجام گردیده و به دنبال پاسخگویی به سؤالات اصلی و فرعی زیر می‌باشد.

سؤال اصلی

الگوی «پاسداری از انقلاب اسلامی» از دیدگاه رهبر معظم انقلاب اسلامی، حضرت آیت الله خامنه‌ای در چارچوب بیانات ایشان در روز پاسدار چیست؟

با توجه به سؤال کلی فوق، سؤالات فرعی پژوهش عبارتند از:

- ۱- متغیرهای علی پاسداری از انقلاب اسلامی کدام است؟
- ۲- متغیرهای بازدارنده برای پاسداری از انقلاب اسلامی کدام است؟
- ۳- متغیرهای زمینه‌ساز پاسداری از انقلاب اسلامی کدام است؟
- ۴- چه راهبردهایی برای پاسداری از انقلاب اسلامی وجود دارد؟
- ۵- پیامدهای پاسداری از انقلاب اسلامی کدام است؟

از آنجا که این تحقیق از نوع تحقیقات کیفی است و در این نوع از تحقیقات در مورد نتایج و پاسخ‌ها پیش‌بینی صورت نمی‌گیرد، سؤالات کلی و عمومی مطرح می‌شود و جمع‌آوری داده‌ها (از قبیل متون سخنرانی یا مصاحبه‌ها) و تجزیه و تحلیل آنها از طریق توصیف رویدادها و منتج از موضوعات اصلی است، این تحقیق فرضیه‌ای ندارد.

تعریف مفاهیم و اصطلاحات

الگو^۱

«الگو» در زبان فارسی در مفاهیمی چون مدل، سرمشق، اسوه، مثال و نمونه (لغت‌نامه دهخدا ذیل کلمه الگو)، به کار می‌رود. منظور از الگو؛ تصویری است که از واقعیت‌ها و روابط موجود گرفته شده و نشانگر متغیرهای موجود، نحوه‌ی ارتباط آنها و نتایج حاصل از کنش و واکنش آنهاست. به عبارتی دقیق‌تر «الگو» یک طرح پیشنهادی است که دریافت ما از دنیای خارج را توضیح می‌دهد، چشم‌اندازی را ارائه می‌کند و راه‌های ساده‌کردن پیچیدگی‌های آن را نشان می‌دهد، به پژوهشگر می‌گوید چه چیزی مهم است و روند علت و معلولی پدیده‌ها چیست؟ (عصاریان‌نژاد، ۱۳۸۶: ۶۶).

از منظر رهبر معظم انقلاب اسلامی، «الگو»، نقشه جامع است؛ به ما می‌گوید که به کدام طرف، به کدام سمت، برای کدام هدف داریم حرکت می‌کنیم (خامنه‌ای، ۱۳۸۹/۰۹/۱۰)؛ الگو یک وسیله و معیار و میزانی است برای اینکه آن کاری که انسان می‌خواهد انجام دهد، با آن تطبیق داده شود (خامنه‌ای، ۱۳۸۷/۰۶/۳۰). استراوس و کوربین نیز «الگو» را چنین تعریف می‌نمایند: الگو همان مدل‌های طبقه‌بندی و ارتباط میان مفاهیم و مقولات پروده در نظریه است که در دو سطح توصیفی و نظری ارایه می‌شود. الگوها زمانی شکل می‌گیرند که مقوله‌ها در امتداد ابعاد مختلف ردیف شده باشند (استروس و کوربین، ۱۳۹۰: ۱۴۰).

وجود این مفهوم (الگو) برای جمع‌آوری، سازماندهی، طبقه‌بندی و مفهوم‌سازی داده‌ها و در نهایت ظهور و پیدایش الگوی پاسداری از انقلاب اسلامی از درون داده‌های کیفی مرتبط با مقام معظم رهبری، ضروری است.

---

1. Pattern (model)

پاسداری

پاسداری در لغت به معنای نگهبانی، محافظت و حراست از چیزی است و بر این مبنا، انواع و مصادیقی گوناگون دارد؛ گاه پاسداری، محافظت و حراست از جان، مال، ناموس و آبروست که عقل و شرع به آن توصیه می‌کند (یوسفیان، ۱۳۸۷: ۶).

این نام [پاسداری]، هیچ معنای دیگری جز حفاظت و حراست با همه توان و با بذل جان در راه حفظ انقلاب نداشت... اصل و لبّ قضیه هم در عنوان پاسداری، این است که انسان حاضر باشد برای حراست از این انقلاب و از این نظام از خود بگذرد (خامنه‌ای، ۱۳۶۹/۱۱/۲۹) ایشان در جای دیگری می‌فرمایند: «هویت سپاه که هویت پاسداری است، به معنای یک مفهوم محافظه‌کارانه تلقی نشود. پاسداری؛ یعنی نگه داشتن، حفظ کردن. این حفظ کردن را می‌توان با یک تفسیر محافظه‌کارانه معنا کرد. یعنی بگوئیم وضع موجود انقلاب را حفظ کنیم؛ من این را نمی‌گویم. حفظ انقلاب به معنای حفظ وضع موجود نیست. چرا؟ چون انقلاب در ذات خود یک حرکت پیشرونده است، آن هم پیشرفت پرشتاب. به کجا؟ به سمت هدف‌های ترسیم شده. هدف‌ها عوض نمی‌شوند» (خامنه‌ای، ۱۳۹۰/۰۴/۱۳).

در اصل ۱۵۰ قانون اساسی آمده است: «سپاه پاسداران انقلاب اسلامی که در نخستین روزهای پیروزی انقلاب اسلامی تشکیل شد، برای ادامه نقش خود در نگهبانی از انقلاب اسلامی و دستاوردهای آن پا برجا می‌ماند. حدود وظایف و قلمرو مسئولیت این سپاه در رابطه با وظایف و قلمرو مسئولیت نیروهای مسلح دیگر با تأکید بر همکاری و هماهنگی برادرانه میان آنها به وسیله قانون مشخص می‌شود.»

در ماده اول اساسنامه سپاه آمده است: «سپاه پاسداران انقلاب اسلامی، نهادی است تحت فرماندهی عالی مقام رهبری که هدف آن نگهبانی از انقلاب اسلامی ایران و دستاوردهای آن و کوشش مستمر در راه تحقق آرمان‌های الهی و گسترش حاکمیت قانون خدا طبق قوانین جمهوری اسلامی ایران و تقویت کامل بنیه دفاعی جمهوری اسلامی از طریق همکاری با سایر نیروهای مسلح و آموزش نظامی و سازماندهی نیروهای مردمی می‌باشد.»

و در ماده ۳۴، پاسدار این‌گونه تعریف شده است: «پاسدار به فردی اطلاق می‌شود که برای جهاد همه جانبه در راه خدا و نگهبانی از انقلاب اسلامی و دستاوردهای آن به‌عنوان وظیفه شرعی با داشتن شرایطی^۱ به عضویت سپاه پاسداران در آمده باشد.

نظریه پردازی داده‌بنیاد^۲

نظریه پردازی داده‌بنیاد، یک روش‌شناسی «استقرایی» کشف نظریه است که این امکان را برای پژوهشگر فراهم می‌آورد تا گزارشی نظری از ویژگی‌های عمومی موضوع پرورش دهد، درحالی‌که به‌طور هم‌زمان،

۱. در اساسنامه پنج شرط بیان شده است.

پایه‌ی این گزارش را در مشاهدات تجربی داده‌ها محکم می‌سازد. (مارتین و تورنر،^۱ ۱۹۸۶: ۱۴۱؛ فرناندز،^۲ ۲۰۰۴: ۸۴)

نظریه‌پردازی داده‌بنیاد، با ارائه‌ی یک روش سیستماتیک دقیق برای مفهوم‌سازی می‌تواند این محققان را یاری کند. تئوری‌های استخراج‌شده از روش نظریه‌ی داده‌بنیاد به صورت استقرایی از پدیده‌ی مورد مطالعه منشعب می‌گردند. این تئوری از طریق جمع‌آوری سیستماتیک داده‌های تجربی و تجزیه و تحلیل آنها کشف و توسعه داده می‌شوند. جمع‌آوری اطلاعات و بسط نظریه، ارتباط تنگاتنگی با یکدیگر دارند. در نظریه‌ی داده‌بنیاد تحقیق با یک تئوری و سپس اثبات آن آغاز نمی‌شود بلکه روند تحقیق با یک حوزه مطالعاتی شروع گردیده و به تدریج موارد مرتبط پذیرا می‌گردند (کوریبن و استراوس، ۱۹۹۸: ۵۰).

پیشینه‌ی پژوهش

علی‌رغم اینکه سپاه پاسداران انقلاب اسلامی و هویت آن، امروزه یکی از سازمان‌ها و نهادهای مؤثر و پیشرو در فرایند رشد و توسعه‌ی انقلاب اسلامی بود و در منظومه‌ی فکری رهبران انقلاب اسلامی، تصریح و مورد تأکید قرار گرفته است، مع‌الاسف تحقیقات و تألیفات درخور شأن و جایگاه این پدیده‌ی ارزشمند تا به حال انجام نگرفته است. در ادامه برخی مطالعات و پژوهش‌ها انجام گرفته به‌طور مختصر ارائه می‌شود:

شاید یکی از کارهای ارزشمند و جامعی که در خصوص سپاه انجام گرفته، مجموعه‌ی کتاب‌های چند جلدی «سپاه در گذر انقلاب» است که به همت روابط عمومی سپاه تدوین و چاپ شده است. در این مجموعه همه‌ی پیام‌ها، بیانیه‌ها، مکاتبات مهم، اخبار و... از سپاه، از ابتدای پیروزی انقلاب اسلامی در سال ۱۳۵۷ جمع‌بندی شده و با یک محوربندی عمومی در قالب کتاب‌های مسلسل عرضه شده است.

محمدعلی‌زاده (۱۳۹۴) با یک رویکرد استنباطی و با توجه به روش‌های اکتشافی تحقیق، توانسته است مجموعه‌ی بیانات رهبر معظم انقلاب را در یک مجموعه‌ای با نام درس‌های مستمر پاسداری از انقلاب اسلامی جمع‌آوری و با یک دسته‌بندی کلی و عمومی از طریق مرکز باقرالعلوم (ع) به چاپ برساند. مقاله حاضر تلاش نموده است یک نگاه و رهیافت تئوریک بر مطالب کتاب مذكر داشته باشد.

در تحقیقی دیگری فروغی جهرمی (۱۳۹۱) در یک اقدام مناسب، کلیه‌ی بیانات رهبر معظم انقلاب اسلامی را که در جمع فرماندهان، مدیران، بسیجیان و آحاد پاسداران انقلاب اسلامی ایراد شده است جمع‌بندی و بعد از محوربندی و عنوان‌گذاری متن بیانات، در قالب کتابی با عنوان سپاه پاسداران انقلاب اسلامی به چاپ رسانده است. این کتاب به‌عنوان یک مرجع می‌تواند مورد استفاده‌ی محققان و دانشجویان قرار بگیرد.

تحقیق دیگری با عنوان بار معنایی و بازتعریف مفاهیم سپاه پاسداران انقلاب اسلامی توسط محمد علی‌زاده (۱۳۹۵) انجام گرفته است که در آن، بیانات مقام معظم رهبری در بیست و یکمین مجمع سراسری

1. Martin & Turner

2. Fernández

فرماندهان و مدیران در ۲۶ شهریور ۱۳۹۴ با یک الگوی تبیین و با استفاده از سایر بیانات ایشان در خصوص سپاه پاسداران بازتعریف و جانمایی مفهومی شده و در قالب کتابی با همین عنوان ارائه شده است. پژوهشگاه اسلامی قم، وابسته با حوزه نمایندگی ولی فقیه در سپاه از جمله مراکز علمی و دانشگاهی می‌باشد که در خصوص فرایند شکل‌گیری، تاریخ، هویت و ویژگی‌ها، شاکله‌معنوی و... سپاه کتاب‌ها و مقالاتی را تدوین و منتشر نموده است.

بررسی پژوهش‌های انجام‌گرفته در این حوزه نشان می‌دهد علی‌رغم اینکه بررسی‌ها و گزارش‌های خوبی در خصوص ماهیت سپاه پاسداران انقلاب اسلامی وجود دارد، ولی تقریباً هیچ تحقیق کاملی در خصوص بیانات مقام معظم رهبری در سوم شعبان هر سال که مصادف با میلاد باسعادت امام حسین(ع) و روز پاسدار می‌باشد، انجام نشده است. امید است این تحقیق بتواند خلأ مذکور را پر نماید (إن شاء الله).

روش‌شناسی پژوهش

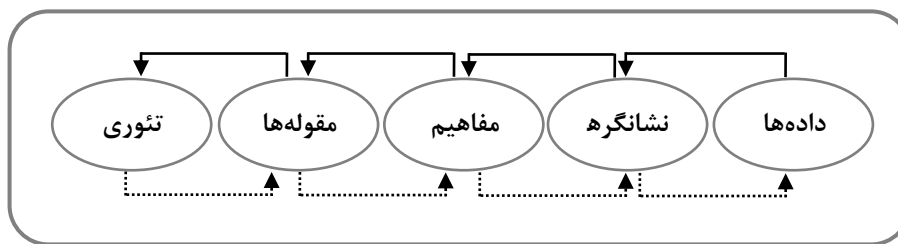
استراتژی پژوهشی این تحقیق، «نظریه‌پردازی داده‌بنیاد» است. این استراتژی گرایش به تحقیق کیفی دارد که با همکاری گلیسر و استراس رشد و توسعه یافته است (خان محمدی، ۱۳۸۹: ۱۷). استراتژی «نظریه‌پردازی داده‌بنیاد»، نوعی روش‌شناسی عمومی برای تدوین تئوری‌هایی است که در داده‌های گردآوری شده و تحلیل شده به‌صورت نظام‌مند ریشه دارد. هدف نهایی این استراتژی، ارائه تبیین‌های جامع تئوریک درباره یک پدیده خاص است که به‌صورت استقرایی از مطالعه آن پدیده حاصل می‌شود (دانایی‌فر، ۱۳۸۷: ۳). در واقع، مبنای استنتاجی این روش استقراء^۱ است؛ یعنی به‌دست آوردن نظریه به‌طور استقرایی از مطالعه‌ی پدیده؛ به‌عبارت دیگر نظریه را باید از طریق برخی روش‌های سامان‌مند، کشف، کامل و اثبات کرد (استراس و کوربین، ۱۳۸۵).

جامعه‌ی آماری و حجم نمونه

جامعه‌ی آماری در پژوهش حاضر، مجموعه‌ی بیانات و سخنرانی‌های رهبر معظم انقلاب اسلامی حضرت آیت الله خامنه‌ای(مدظله) در سوم شعبان هر سال در دوران رهبری ایشان (از سال ۱۳۶۷ تا ۱۳۹۲) می‌باشد. از آنجا که در این تحقیق، احصاء و استخراج گزاره‌های اولیه به‌صورت تمام‌خوانی و در مراحل مختلف کدگذاری انجام گرفته است لذا حجم نمونه با جامعه‌ی آماری برابر است.

روش تجزیه و تحلیل داده‌ها

در این تحقیق برای پاسخ به سؤالات پژوهش و تحلیل داده‌های به‌دست آمده از قابلیت‌ها و ابزارهای مختلف روش «نظریه‌پردازی داده‌بنیاد»^۱ از قبیل کدگذاری باز،^۲ کدگذاری محوری^۳ و کدگذاری انتخابی^۴ استفاده شده است. فرایند کلی اجرای این روش در نگاره‌ی شماره (۱) نشان داده شده است.

شکل ۱: مدل فرایند اجرای نظریه‌پردازی داده‌بنیاد (استراوس، ۱۳۹۰ و دانایی‌فرد، ۱۳۸۴)

با توجه به امکانات و قابلیت‌های مناسبی که نرم‌افزار Atlas.ti برای انجام تحقیقات با روش «نظریه‌پردازی داده‌بنیاد» در اختیار محقق قرار می‌دهد لذا ما نیز در تحلیل داده‌ها از آن بهره برده‌ایم. البته واضح است که نرم‌افزار فقط می‌تواند در سازماندهی و بازبایی داده‌ها به پژوهشگر کمک نماید و نمی‌تواند به‌تنهایی درباره‌ی داده‌ها قضاوت کند (عابدی‌جعفری، ۱۳۹۰: ۱۶۵-۱۶۲).

محاسبه اعتبار و پایایی

محققان کیفی، هنگامی که از روایی تحقیق صحبت می‌کنند معمولاً به واژه‌هایی همچون «باور پذیری»^۵، «قابل دفاع»^۶ و «امانت‌دار»^۷ بودن اشاره می‌کنند (فقیهی و علیزاده، ۱۳۸۴: ۱۱). با پذیرش این معیار به‌عنوان شاخص‌های تحقیق کیفی، تحقیق حاضر به دلیل نقل داده‌ها (عین بیانات رهبران انقلاب اسلامی) از اسناد معتبر و انتساب داده‌ها به منبع ولی فقیه و رهبری جامعه‌ی اسلامی هر دو شاخص «باور پذیری» و «قابل دفاع» را در حد بالایی دارا می‌باشد (مهرابی و دیگران، ۱۳۹۰: ۱۶).

پایایی، بیانگر پایداری و تشابه نتایج اندازه‌گیری در دوره‌های مختلف زمانی است. موضوع «پایایی» در تحقیق کیفی، نسبت به روایی، کمتر مورد مناقشه بوده است. از آنجا که روایی بدون پایایی نمی‌تواند وجود داشته باشد، نشان دادن اولی برای اثبات دومی کافی است (محمدعلیزاده و ولایتی، ۱۳۹۶: ۱۲۷). «ممیزی

1. grounded theory methodology
2. Open Coding
3. Axial Coding
4. Selective Coding
5. plausible
6. Defensible
7. Trustworthiness

تحقیق» را می‌توان به‌منزله‌ی روش خوبی برای بهبود قابلیت اطمینان پیشنهاد کرد و آن عبارت است؛ بررسی فرآیند و محصول تحقیق توسط داوران برای سازگاری آنها (مایز و پوپ، ۲۰۰۲: ۵۰-۵۲). برای سنجش روایی تحقیق، علاوه بر اینکه مفاهیم و مقوله‌های انتخابی با مطالعه مبانی نظری، پیشینه تحقیق، اهداف تحقیق و منبع مورد بررسی انتخاب شدند، نظریات و رهنمودهای گروهی از خبرگان نیز در این خصوص لحاظ شده و قبل از کدگذاری، جرح و تعدیل نهایی به‌عمل می‌آید. در این تحقیق از روش هولستی برای محاسبه پایایی تحقیق استفاده شده است. که فرمول آن چنین است:

$$PAO=2M/(n1+n2): 317 \times 2 / (330 + 323) = 0.97$$

که در آن «PAO» به معنی درصد توافق مشاهده شده (ضریب پایایی)، M تعداد توافق در دو مرحله‌ی کدگذاری و n1 تعداد واحدهای کدگذاری شده در مرحله‌ی اول و n2 تعداد واحدهای کدگذاری شده در مرحله‌ی دوم است. این رقم میان صفر (هیچ‌توافق) تا یک (توافق کامل) متغیر است. با توجه به فرمول محاسبه ضریب پایایی، مقدار آن معادل ۹۷ درصد شد که نشان می‌دهد نتایج تحقیق از قابلیت اعتماد زیادی برخوردار است.

یافته‌های پژوهش و ارائه الگو

در روش نظریه‌پردازی داده‌بنیاد، بعد از آنکه منابع اصلی مورد نظر شناسایی و «گزاره‌های کلیدی و مهم» از درون متون اولیه استخراج شد، مراحل بعدی رویش نظریه آغاز می‌گردد. استراوس و کوربین در اثر ۱۹۹۸ خود با تدوین روال‌های کتاب «کشف نظریه‌ی داده‌بنیاد» (۱۹۶۷م). سه فن کدگذاری؛ کدگذاری باز، کدگذاری محوری و کدگذاری انتخابی پیشنهاد دادند(لی، ۲۰۰۱: ۴۷). در ادامه این سه مرحله‌ی و نتایج هر کدام از آنها به تفصیل توضیح داده شده است.

احصاء مفاهیم و ظهور مقوله‌ها(کدگذاری باز)

در این مرحله براساس روش مرسوم در نظریه‌پردازی داده‌بنیاد، به هر یک از اجزاء، عنوان یا برچسب‌هایی داده می‌شود. این عنوان که اصطلاحاً به آن کد یا مفهوم گفته می‌شود باید گویای محتوای داده‌ها باشند. به‌طوری که محقق و خواننده، با مشاهده‌ی این عنوان و تیتیر، تا حدود زیادی به مفهوم جملات پی ببرند (میلز و هوبرمن، ۲۰۰۲: ۵۱). بر این اساس، در اجرای این مرحله، گزاره‌های کلیدی از مجموعه بیانات و سخنرانی‌های مقام معظم رهبری تحت عنوان «نشانه‌ها» (ستون سوم جدول زیر) احصاء و جدا شده و در قالب جدول نمونه‌ی زیر کدگذاری و مفهوم‌سازی گردیده است. در این تحقیق، تعداد ۱۷۱ نشانه (گزاره‌ی کلیدی) از ۱۹ سخنرانی احصاء گردید.

همچنان که در جدول زیر مشخص است محتوای هریک از گزاره‌های انتخابی، ممکن است دارای یک یا چند مفهوم یا کد باشد. در واقع، کدها، واحدهای خرد تحلیل هستند که بر پایه آن مفهوم‌سازی داده‌ها شکل می‌گیرد (حصیرچی و دیگران، ۱۳۹۰: ۱۷). در مجموع ۳۱۷ کد (مفهوم اولیه) در این تحقیق شناسایی شد.

جدول ۱: نمونه‌ی احصاء مفاهیم (کدها) در مرحله‌ی کدگذاری باز

منبع «داده»	نشانه‌ها (گزاره‌های کلیدی انتخابی)	شناسه	کدها (مفاهیم)
بیانات مقام معظم رهبری در روز پاسدار	عنوان پاسدار، یادگار روزهای افتخار برای همه‌ی دوران تاریخ ما در آینده، و یادگار لحظه‌های حساس این انقلاب	C09	عنوان پاسدار، یادگار روزهای افتخار
		C10	پاسداری عنوان بسیار بالایی است
		C11	حفظ خصوصیات پاسداری با تمام وجود
۱۳۶۹/۱۱/۲۹	است این است. اگر پاسدار نبود، هیچ چیزی نبود و هیچ چیزی نمی‌ماند... پاسدار، عنوان بسیار بالایی است. این عنوان را با خصوصیاتش، در وجود و دل و روح و ذهنتان حفظ کنید. این، برای انقلاب ضروری است.	C12	ضرورت حفظ خصوصیات پاسداری
		C13	پاسدار نباشد هیچ چیز نمی‌ماند
بیانات مقام معظم رهبری در روز پاسدار، ۱۳۷۶/۰۹/۱۳	P76091308	C78	روحیه‌ی پاسداری؛ عامل پایداری انقلاب و ملت
بیانات مقام معظم رهبری در روز پاسدار ۱۳۸۰/۷/۲۸	P80072811	C109	حفظ رویندگی سپاه برای موفقیت و تحقق اهداف
			کاری کنید که از طراوت و شادابی و رویندگی مجموعه‌ی سازمان سپاه در طول زمان هیچ کاسته نشود. شرط حیات موفق و رسیدن به هدف‌ها این است

در جدول فوق، نشانگر (ستون دوم جدول) شامل اطلاعاتی در خصوص نشانه‌ها (نکات مهم و گزاره‌های کلیدی و متناسب انتخابی از منابع داده‌ی اصلی) می‌باشد که با یک شماره ۸ رقمی در جلو حرف لاتین (P) نشان داده می‌شود. در نشانگر، (P) به معنی (Point)؛ یعنی «نکته‌ی کلیدی» بوده و شماره هشت رقمی از راست به چپ به این شرح می‌باشد: دو رقم اول، نشان دهنده سال؛ دو رقم دوم، ماه شمسی؛ دو رقم سوم، روز و دو رقم چهارم، کد تکرار «نکته‌ی کلیدی انتخابی» می‌باشد. مثلاً نشانگر P69112901 عبارت است از: اولین نکته‌ی کلیدی از بیانات مقام معظم رهبری در روز بیست و نهم بهمن ماه ۱۳۶۹ می‌باشد.

شناسه (ستون چهارم جدول) شامل حرف لاتین (C) به معنی (Concept); یعنی «مفهوم» و یک عدد صحیح می‌باشد که شماره آن مفهوم را نشان می‌دهد. مثلاً شناسه‌ی C298 عبارت است از: دویست و نود و هشتمین مفهوم احصاء‌شده در فرایند کدگذاری باز. جدول زیر وضعیت کلی گزاره‌ها و کدهای استخراج‌شده از ۱۹ سخنرانی ایشان در روز پاسدار را نشان می‌دهد:

جدول ۲: نمونه‌ی آمار نشانه‌ها و کدهای احصاء‌شده

ردیف	سخنرانی‌های روز پاسدار	تعداد گزاره	تعداد کد
۱	بیانات مقام معظم رهبری در روز پاسدار سال ۱۳۶۸ (مورخه ۱۳۶۸/۱۲/۱۰)	۹	۱۳
۲	بیانات مقام معظم رهبری در روز پاسدار سال ۱۳۶۹ (مورخه ۱۳۶۹/۱۱/۲۹)	۱۱	۱۵
۳	بیانات مقام معظم رهبری در روز پاسدار سال ۱۳۷۰ (مورخه ۱۳۷۰/۱۱/۱۸)	۸	۱۱
...	...	...	...
۱۸	بیانات مقام معظم رهبری در روز پاسدار سال ۱۳۸۹ (مورخه ۱۳۸۹/۴/۲۳)	۱۲	۱۷
۱۹	بیانات مقام معظم رهبری در روز پاسدار سال ۱۳۹۰ (مورخه ۱۳۹۰/۴/۱۳)	۱۳	۱۵
	جمع	۱۷۱	۳۱۷

گام بعدی کدگذاری باز مربوط به تولید مقوله‌ها از طریق مقایسه و ترکیب مفاهیم می‌باشد که در این مرحله، تعداد ۴۵ مقوله طبق جداول شماره ۳ و ۴، در یک سطح انتزاع بالاتر، آشکار گشته است. در جدول شماره (۴) نگاره‌ای از مقوله‌های تولیدشده در مرحله‌ی کدگذاری باز نشان داده شده است.

جدول ۳: نمونه‌ای از ظهور و شناسایی مقوله‌ها

شناسه	کدها/مفاهیم	مقوله‌ها
C17	دفاع نظامی از انقلاب	برخورداری از ماموریت‌های چندجانبه
C39	ماموریت فرهنگی سپاه	
C102	ماموریت‌های سیاسی امنیتی سپاه	
C185	تلاش‌های اقتصادی و سازندگی سپاه	
C27	ضرورت حفظ آمادگی‌ها	حفظ آمادگی‌های همه‌جانبه
C166	آمادگی سازمانی و آموزشی	
C165	آمادگی‌های مدیریتی و برنامه‌ریزی	
C214	خودسازی و خودپالایی	
C34	دشمن در کمین است	فراموش کردن کمین و توطئه‌های دشمن
C89	جلوگیری از رخنه دشمن	
C107	دشمن دائماً در حال برنامه‌ریزی است	
C178	دشمن را نباید سبک شمرد	

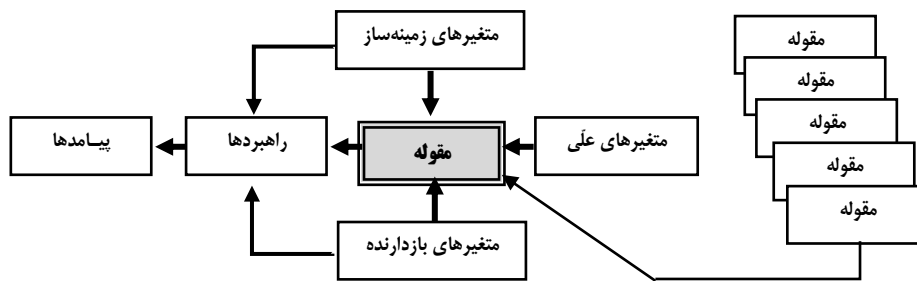
مقوله‌های استخراجی و مفهوم‌سازی شده این تحقیق به تعداد ۴۵ مقوله به شرح جدول زیر می‌باشند:

جدول ۴: مقوله‌های ظهور یافته و پوشش مفهومی آنها

ردیف	عنوان مقوله	ردیف	عنوان مقوله	ردیف	عنوان مقوله	ردیف	
۱	سپاه عامل موجودیت انقلاب و کشور	۴	۱۶	مراقبت از خود و خانواده	۶	۳۱	فهم نیازهای آینده انقلاب
۲	عشق به امام حسین(ع)، انتساب و قدم گذاشتن در راه او	۱۵	۱۷	عشق و معرفت	۷	۳۲	نیروسازی و تربیت انسان‌های کارآمد
۳	حفظ نظام اسلامی	۹	۱۸	اخلاص و اعتماد به خدا	۱۶	۳۳	حفظ آمادگی‌های همه‌جانبه
۴	جاذبه عشق به حضرت ولی عصر(عج)	۷	۱۹	بصیرت و فهم و درک سیاسی و اجتماعی	۶	۳۴	تحول و روز به روز نوشوندگی
۵	انقلاب، نیازمند حراست و حفاظت است	۳	۲۰	بنیه معنوی سپاه و عوامل معنوی قدرت	۱۸	۳۵	جزء به مثابه کل بودن
۶	مجاهدت و شهادت در راه خدا	۸	۲۱	پوشیدن لباس عفاف و تقوا	۵	۳۶	گسترش افکار انقلاب اسلامی در دنیا
۷	تضعیف و گرفتن عناصر مشخصه اصلی سپاه	۹	۲۲	استقامت، صبر و پایداری	۱۰	۳۷	آمادشدن و رسیدن به لقاءالله
۸	تجمل‌گرایی، دنیاطلبی و دوری از ذی پاسداری	۱۲	۲۳	عزم و اراده	۸	۳۸	پاسداری از دین و حفظ اسلام
۹	فراموش کردن کمین و توطئه‌های دشمن	۴	۲۴	توجه به روح و حقیقت پاسداری(پاسداری از پاسداری)	۹	۳۹	آفرینش کارهای شگفت‌آور
۱۰	بی‌تفاوتی، بی‌انگیزی و دورشدن از روحیات انقلابی و دینی	۸	۲۵	قوی، مستحکم و غیرقابل نفوذ	۶	۴۰	ریزش‌ها و رویش‌های تازه و نو
۱۱	اختلاف بین دستگاه‌های انقلاب	۳	۲۶	پاسداری از انقلاب بازنشستگی ندارد	۲	۴۱	پیشرفت‌های همه‌جانبه کشور و سپاه
۱۲	کهنه و فرسوده شدن سپاه	۸	۲۷	برخورداری از ماموریت‌های چندجانبه	۶	۴۲	عمل کردن به اقتضای نیاز انقلاب
۱۳	ارتجاع و از دست دادن دستاوردها	۴	۲۸	پیش‌روندگی و پیش‌برندگی سپاه(حرکت درونی و بیرونی)	۳	۴۳	ماندگاری عنوان پاسدار به اسلام و انقلاب
۱۴	فداکاری و از خودگذشتگی	۷	۲۹	خودسازی معنوی(فردی و سازمانی)	۱۵	۴۴	شکست ناپذیری و ثبات انقلاب
۱۵	هوشیاری و حضور در میدان انقلاب	۶	۳۰	نهادی کردن هویت سپاه و حفظ آن	۶	۴۵	سپاه را کسی خلق نکرد

رویش الگو و اشباع نظری (کدگذاری محوری)

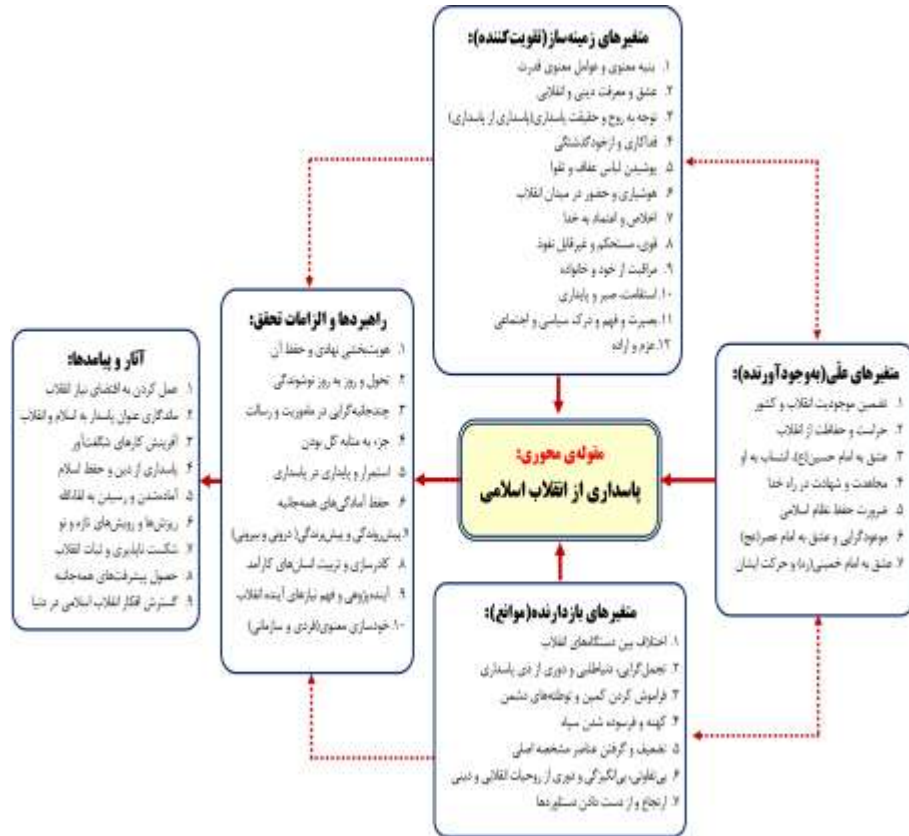
در مرحله دوم که به آن کدگذاری محوری گفته می‌شود، محقق یکی از مقوله‌ها را انتخاب کرده، آن را تحت عنوان پدیده محوری در مرکز فرایند تحقیق، مورد کاوش قرار داده و ارتباط سایر مقوله‌ها را با آن مشخص می‌کند. این روش کدگذاری که اصطلاحاً به آن «مدل پارادایم»^۱ کدگذاری محوری گفته می‌شود توسط استراوس و کوربین (۱۹۹۴) ارائه شده است و به این دلیل محوری گفته می‌شود که کدگذاری حول «محور» یکی از مقوله‌ها انجام می‌شود. این الگو شامل شش (۶) جعبه از اطلاعات شامل «شرایط علی»،^۲ «شرایط زمینه‌ای»،^۳ «مقوله محوری»،^۴ «شرایط مداخله‌گر»،^۵ «راهبردها»،^۶ و «پیامدها»^۷ می‌باشد که به شکل نظام‌مند الگوی پارادایم را تشکیل می‌دهند (محمدعلی‌زاده، ۱۳۹۴: ۵۸).

نمودار ۲: الگوی پارادایم در کدگذاری محوری (کرسول،^۸ ۲۰۰۵: ۴۰۱)

در کدگذاری محوری، انتزاعی‌ترین مقوله که سایر مقوله‌ها را بتوان دور آن دسته‌بندی نمود انتخاب می‌نماییم ولی به دلیل اینکه در این تحقیق، هیچ کدام از مقوله‌های به‌دست آمده، انتزاعی‌تر از سایر مقوله‌ها نبود؛ لذا برای پدیده محوری، نام متناسب با موضوع تحقیق انتخاب گردید (کرسول، ۲۰۰۵: ۳۹۸). پدیده محوری این تحقیق «پاسداری از انقلاب اسلامی» می‌باشد که در قلب مدل و در وسط سایر مقوله‌های دسته‌بندی شده در الگوی پارادایم قرار گرفته است. شکل شماره‌ی (۳) نمای کاملی از الگوی پارادایم پاسداری از انقلاب اسلامی را به‌همراه متغیرها و مقوله‌های مربوطه نشان می‌دهد.

1. (axial) coding paradigm
2. causal conditions
3. context conditions
4. core category or phenomenon
5. intervening conditions
6. strategies
7. consequences
8. Creswell

شکل ۳: الگوی پارادایمیک «پاسداری از انقلاب اسلامی» از منظر مقام معظم رهبری (نگارنده، ۱۳۹۶)

ابعاد پنج‌گانه‌ی الگوی پارادایمیک پاسداری از انقلاب اسلامی (به‌عنوان سازه‌های اصلی الگو) که در شکل شماره‌ی (۳) ارائه شده است، به شرح زیر مورد تبیین و تحلیل کیفی قرار می‌گیرد.

۱. متغیرهای علی (به‌وجودآورنده):

مقوله‌های علی^۱ به‌عنوان مبدأ و نقطه‌ی شروع الگو، شرایطی را به‌وجود می‌آورند که باعث ایجاد و توسعه‌ی پدیده‌ی محوری می‌شوند (محمدعلیزاده، ۱۳۹۵: ۲۰۰). در واقع، به‌عنوان عوامل به‌وجود آورنده پاسداری از انقلاب اسلامی عمل می‌نمایند. در منظومه‌ی فکری مقام معظم رهبری عوامل زیادی در شکل‌گیری و هویت‌بخشی به مفهوم پاسداری از انقلاب اسلامی بیان شده است. که از مهمترین آنها می‌توان به حرکت در مسیر حرکت عاشورایی امام حسین (ع) و قدم گذاشتن در راه پرجاذبه ظهور و عشق به وجود حضرت ولی عصر (عج)، عشق و تبعیت از رهبر کبیر انقلاب اسلامی حضرت امام خمینی (ره) و مجاهدت و تقدیم جان

1. Causal Categories

خود در راه خدا را می‌توان برشماری کرد.

از نظر ایشان، «فداکاری عظیم» حضرت سیدالشهدا(ع) و یارانش و «حادثه‌ی بزرگ عاشورا» همچون تاج کرامتی است که در مجموعه‌ی افتخارات اسلام تا به امروز ماندگار شده و «پایه‌ی استوار و محکمی» برای حفظ و نگهداری اسلام در طول تاریخ با آن همه دشمنی‌ها شده است و «اگر امروز اسلام، زنده، سازنده، زاینده، امیدبخش و پرفروغ» باقی مانده است، همه به برکت همان حادثه‌ی کربلا و جانفشانی حسین بن علی(ع) است و «پاسداران به برکت انتساب و تشبّه» به این بزرگمرد تاریخ اسلام، ارزش‌های زیادی را در عرصه‌های مختلف نهضت اسلامی مردم ایران آفریده‌اند. ایشان می‌فرمایند:

«پاسداران برای خدا مجاهدت کردند. روز پاسدار، روز ولادت حسین بن علی(علیه‌السلام) است؛ یعنی مظهر مجاهدت خالص و پاک برای خدا. این مجاهدت اگر از سوی مردم جواب داده شد، مثل مجاهدت نبی اکرم می‌شود که حکومت اسلامی را به‌وجود آورد و تاریخ را عوض کرد؛ اما اگر با کمک و همراهی دل‌های مؤمن مواجه نشود، مانند واقعه‌ی عاشورا می‌شود که امام حسین به شهادت می‌رسد. جوشش معنوی او، تاریخ را هدایت می‌کند» (خامنه‌ای، ۱۳۸۱/۷/۱۷).

رهبر معظم انقلاب اسلامی معتقدند، تصور وجود «سپاه پاسداران» بدون انقلاب اسلامی، تصویری غلط و غیرممکن است چرا که «سپاه این افتخار را دارد که زاده‌ی انقلاب است»؛ یعنی سازمان‌های دیگر مثل ارتش، نیروی انتظامی و ... «انقلابی شدند» ولی «سپاه انقلابی به‌وجود آمد» و «از درون دامان انقلاب روئیده است». از این‌رو، ایشان در سخنرانی‌های روز پاسدار خود، پدیده‌ی انقلاب اسلامی را به‌عنوان موجودی که سپاه باید از آن محافظت و نگهداری نماید، مورد توجه قرار داده و ابعاد مختلف آن را تشریح و رسالت سپاه را نسبت به آن ترسیم می‌نماید. در چنین بستر علی، عوامل دیگری از جمله حفظ نظام اسلامی و نیز حفظ موجودیت ایران اسلامی قابل ذکر است. برخی بیانات ایشان در این خصوص عبارتند از:

«عشق و معرفت سپاه را به‌وجود آورد، حرکت داد و هدایت کرد و انسان‌ها را در این مجموعه پیچیده و صریح رشد داد، تربیت کرد» (خامنه‌ای، ۱۳۸۹/۴/۲۳). از منظر ایشان نیازهای انقلاب اسلامی و ضرورت ورود سپاه در این عرصه اجتناب‌ناپذیر بود براین اساس؛ «یک روز، نیاز به مقابله با ضدانقلاب در خیابان‌های تهران بود، یک روز نیاز به مقابله با ضد انقلاب در مناطق و استان‌های مرزی کشور بود، یک روز مسئله‌ی جنگ تحمیلی پیش آمد، در هر کدام از این مواقع سپاه با طبیعت خود به این نیاز جواب داد» (خامنه‌ای، ۱۳۸۹/۴/۲۳). ضمن اینکه حراست از انقلاب یکی از وظایف و رسالت‌های اصلی سپاه در مسیر پاسداری است. در این خصوص نیز می‌فرمایند: «امروز ما به پاسدار با این خصوصیات، برای حراست از انقلاب نیاز داریم. انقلاب، محتاج حراست و حفاظت از همه‌ی جهات و از جمله، حراست مادی و مسلح - غیر از حراست علمی و معنوی و غیره- است و آن به عهده‌ی شماها، به‌خصوص به عهده‌ی سپاه پاسداران انقلاب اسلامی است که امروز بحمدالله نهال تناوری شده و چشم دوست و دشمن را پُر کرده و برای انقلاب، افتخاری شده است» (خامنه‌ای، ۱۳۶۹/۱۱/۲۹).

۲. متغیرهای زمینه‌ساز (تقویت‌کننده)

در مسیر حرکت به سمت اهداف متعالی پاسداری، عوامل زیادی می‌توانند سرعت این حرکت را کاهش یا

افزایش دهند. عواملی که زمینه‌ساز تحرک بیشتر و تقویت‌کننده و هموارکننده مسیر پاسداری می‌گردد باید شناسایی و در جهت تقویت و جلوگیری از سایش آنها از طریق نظامات رشد و تعالی و تربیت عناصر اصلی اقدامات لازم انجام بگیرد. مقوله‌های زمینه‌ای معمولاً عواملی هستند که ریشه در درون زمینه‌ی مورد مطالعه (انقلاب، پاسداری، پاسداران، سپاه) داشته و موجب بروز یا تقویت عوامل علی می‌گردند. این عوامل شامل بنیه اعتقادی و معنوی، توجه به روح و حقیقت پاسداری، فداکاری و از خودگذشتگی در مواقع خطر، حضور متعهدانه و هوشمندان در میدان‌های عمل واقعی انقلاب، صبر و استقامت در برابر مشکلات و موانع و پایداری در برابر دشمنان هستند.

امروز وظیفه‌ی سپاه پاسداران و نیروهای انقلابی - در هر جا که هستند؛ در سپاه، در ارتش، در نیروی انتظامی - خودسازی است. امروز ما وظیفه‌ی خودسازی داریم (خامنه‌ای، ۱۳۷۰/۱۱/۱۸). ما سایش و فرسایش پیدا می‌کنیم. دل و جان ما در برخورد با حوادث روزمره‌ی زندگی، به‌طور دائم در حال فرسایش است. باید حساب این فرسایش‌ها را کرد و جبران آن را با وسایل درست، پیش‌بینی نمود، و آلا انسان از بین خواهد رفت. ممکن است انسان از لحاظ مادی و صوری، تنومند و فربه هم بشود؛ اما اگر به فکر جبران این سایش‌ها نباشد، از لحاظ معنوی نابود خواهد شد (خامنه‌ای، ۱۳۸۱/۷/۱۷).

ایشان در یکی دیگر از بیانات خود خطاب به پاسداران انقلاب اسلامی می‌فرمایند:

«آن چیزی که می‌تواند انقلاب و جهت‌گیری عظیم این ملت و راهی را که او به‌سوی صلاح و فلاح و عزت و رضای الهی و سعادت دنیا و آخرت خود می‌پیماید، پایدار کند، عبارت است از هوشیاری و آمادگی و روحیه‌ی پاسداری. این روحیه‌ی پاسداری، متوقف به آن جنبه‌ی معنوی است. اینکه من در ملاقات با برادران پاسدار، با مجموعه‌های انقلابی و با برادران و خواهرانی که در بخش‌های مختلف مسئولیت‌های حساسی دارند، بر روی رعایت جنبه‌ی معنوی تکیه می‌کنم، به‌خاطر همین است (خامنه‌ای، ۱۳۷۶/۹/۱۳). از منظر ایشان، «جامعه‌ای می‌تواند تصویر آرمانی یک ملت زنده، بیدار و باهوش قرار گیرد که در آن، معنویت و عدالت و عزت و قدرت و ثروت و رفاه باشد. اگر بخواهیم این مجموعه با هم باشد، بدون معنویت و آرمان معنوی و اخلاق و در نظر گرفتن خدا و بدون مجاهدت فی‌سبیل‌الله ممکن نیست. این چیزی است که پاسدار را عزیز می‌کند (خامنه‌ای، ۱۳۸۱/۷/۱۷).

پاسداری از پاسداری، یکی از توصیه‌های جدی رهبر معظم انقلاب اسلامی است در جاهای مختلف به آن اشاره فرموده‌اند از جمله، می‌فرمایند: «باید کاری کنیم که عنوان پاسدار بر ما صدق بکند... من به شما عزیزان که فرزندان امام هستید، توصیه می‌کنم که خصوصیات عنوان پاسدار را برای خودتان حفظ کنید؛ اسم کافی نیست. باید عنوان واقعاً صدق کند و آن، با داشتن خصوصیات حاصل می‌شود و بدون آن، حاصل نمی‌گردد... پاسدار، عنوان بسیار والایی است. این عنوان را با خصوصیاتش، در وجود و دل و روح و ذهنتان حفظ کنید. این، برای انقلاب ضروری است (خامنه‌ای، ۱۳۶۹/۱۱/۲۹).

ایشان در خصوص از خودگذشتگی به عنوان یکی دیگر از عوامل تأثیرگذار در موفقیت پاسداری از انقلاب

اسلامی می فرمایند: «اصل و بُب قضیه هم در عنوان پاسداری، این است که انسان حاضر باشد برای حراست از این انقلاب و از این نظام، از خود بگذرد. از خود گذشتن، کلمه‌ی سهل و ممتنعی است... از خود گذشتگی، از همین احساسی که در ذهن من و شماست، شروع می‌شود، تا به آن جایی می‌رسد که انسان در میدان جنگ بتواند از جان خود هم بگذرد... «آن فداکاری، چیزی است که به تمرین و نگاه داشتن احتیاج دارد. این هم نکته‌ی دیگری است که جوانان باید بدانند... ما نباید تصور کنیم که اگر حرکتی کردیم، آن برای ما خواهد ماند. نه، باید نگرش داریم» (خامنه‌ای، ۱۳۶۹/۱۱/۲۹).

۳. متغیرهای بازدارنده (موانع)

در مقابل متغیرهای تقویت‌کننده، عوامل و موانعی وجود دارند که در مسیر حرکت پرشتاب پاسداری از انقلاب اسلامی قرار گرفته و مانع از پیش‌برندگی آن می‌شود. این عوام آسیب‌هایی هستند که ریشه در داخل و خارج از محدوده‌ی پاسداری داشته و باید شناسایی و از مسیر پاسداری از انقلاب اسلامی برداشت. مقام معظم رهبری، تجمل‌گرایی و دوری از ذی پاسداری (سبک زندگی، تضعیف عناصر مشخصه‌ی اصلی پاسداری، بی‌تفاوتی، بی‌انگیزگی و دور شدن از روحیات دینی و انقلابی، فراموش کردن دشمن و توطئه‌های آن و حتی اختلاف بین دستگاه‌های انقلاب را از جمله مهمترین این موانع بازدارنده می‌دانند.

رهبر معظم انقلاب اسلامی با برشماری چهار راهکار اساسی دشمنان برای مقابله و تضعیف جمهوری اسلامی ایران که شامل اول: انحلال فرهنگی؛ دوم: فشارهای مستمر اقتصادی؛ سوم: ایجاد هسته‌های سیاسی و اجتماعی، که در داخل کشور باشند و زیر نفوذ دشمن؛ چهارم: از کار انداختن بازوهای توانمند و فعال نظام می‌باشند (محمدعلیزاده، ۱۳۹۶: ۵۷-۵۹)؛ می‌فرمایند: «قسمت چهارم همان چیزی است که بیش از هر چیز دیگری به شما برادران و خواهران پاسدار ارتباط پیدا می‌کند: از کار انداختن بازوهای توانمند و فعال نظام. یکی از این بازوهای توانمند و فعال، سپاه پاسداران انقلاب اسلامی است... شما نباید بگذارید سپاه پاسداران انقلاب اسلامی که یکی از بازوان مقتدر و یکی از عناصر قدرت در نظام جمهوری اسلامی است، از کار بیفتند. از کار افتادن سپاه به این نیست که سپاه را منحل کنند... از کار انداختن این بازو به این است که آن عناصر مشخصه‌ی اصلی سپاه از آن گرفته شود؛ یعنی اخلاص، پارسایی، تعبد، بی‌اعتنایی به زخارف دنیوی. اگر اینها از سپاه گرفته شد، سپاه از کار افتاده (خامنه‌ای، ۱۳۸۳/۶/۲۶).

«یکی از چیزهایی هم که حالا در عرصه و در میدان لازم است به آن توجه کنیم، این است که: مراقب باشیم دستگاه‌های انقلاب سرشان گرم کارهای غیرمفید و احیاناً مضر در این حرکت پیشرونده نشود، که یکی از اینها، همین مسئله‌ی اختلافات است... مشتعل کردن این اختلاف‌نظرها مضر است» (خامنه‌ای، ۱۳۹۰/۴/۱۳).

«مطلب دیگری را می‌خواهم عرض کنم و آن این است که در قرآن کریم، حقیقت تلخی مطرح شده است که اگر بخواهیم اسمی برایش بگذاریم، می‌توان اسم آن را «ارتجاع»، یعنی رجعت به عقب، یا «ارتداد»، یعنی برگشتن، عقب‌گرد، خسران و از دست دادن دستاوردها گذاشت. راجع به این مقوله، در قرآن، حدیث و تاریخ، صحبت شده است. این مقوله، متأسفانه به جوامع و ملت‌هایی مربوط است که در بهترین حالات معنوی و الهی هستند... من می‌خواهم این را عرض کنم که: آقایان! دشمن بزرگ انقلاب در درون انقلاب، همین میکروب

ارتجاع است؛ این میکروبی که در جوامع انقلابی رشد می‌کند، تکثیر می‌شود، نفوذ می‌کند، بیماری می‌آورد، و بیماری‌اش هم واگیر است» (خامنه‌ای، ۱۳۷۳/۱۰/۱۵).

ایشان در یکی از بیانات هشدارگونه خود می‌فرمایند: «نباید بگذارید در درون سپاه، عناصر اصلی پیروزی و موفقیت تضعیف شود. روحیه‌ی تعبد، روحیه‌ی دینداری، خلوص در نیت، عمل را مخلصانه برای خدا انجام دادن،... نباید تضعیف شود» در ادامه ضرورت دوری پاسداران از تجمل‌گرایی را متذکر می‌شوند؛ «تجمل‌طلبی کاملاً نامطلوب است. در درون زندگی شخصی، سودطلبی... و نفع‌طلبی و تفکر سوداگرانه کاملاً نامطلوب است. مراقب باشید دچار نشوید؛ آلوده نشوید» (خامنه‌ای، ۱۳۸۳/۶/۲۶).

۴. متغیرهای راهبردی (راهبردها و الزامات تحقق)

راهبردها، کنش‌ها و برهم‌کنش‌های خاصی هستند که از پدیده‌ی محوری منتج می‌شوند (دانایی‌فر و امامی، ۱۳۸۶: ۸۴). مقوله‌های راهبردی،^۱ در اصل، راهها و الزامات حصول به اهداف و آرمان‌ها و رسیدن به پیامدهای مورد نظر در پاسداری از انقلاب اسلامی می‌باشد. این مقوله‌ها عمدتاً ساختار و قالب‌های کاربردی و عملیاتی داشته و مقوله‌ی محوری را به مقوله‌های پیامدی و آرمانی متصل می‌نماید (محمدعلی‌زاده، ۱۳۹۵: ۲۸۰). راهبردها و الزامات تحقق اهداف پاسداری از انقلاب اسلامی، به‌عنوان تقویت‌کننده عوامل زمینه‌ساز و تضعیف‌کننده موانع و آسیب‌ها باید مورد توجه جدی قرار بگیرند، چه اینکه فقدان این موارد پاسداری از انقلاب را غیرممکن و یا ضعیف خواهد نمود.

در منظومه فکری مقام معظم رهبری، الزاماتی از قبیل؛ تفکر نهادی داشتن، تحول و روز به روز نوшوندگی، پاسداری را به‌عنوان شغل در نظر نگرفتن، تربیت نیروها و انسان‌های کارآمد در این مسیر، آینده‌پژوهی و فهم نیازهای آینده انقلاب و خودسازی معنوی و گروهی و سازمانی مورد توجه قرار گرفته‌اند. در ادامه به تعدادی از گزاره‌های تبیینی مرتبط اشاره می‌شود.

«آن چیزی که می‌تواند انقلاب و جهت‌گیری عظیم این ملت و راهی را که او به سوی صلاح و فلاح و عزت و رضای الهی و سعادت دنیا و آخرت خود می‌پیماید، پایدار کند، عبارت است از هوشیاری و آمادگی و روحیه‌ی پاسداری. این روحیه‌ی پاسداری، متوقف به آن جنبه‌ی معنوی است. اینکه من در ملاقات با برادران پاسدار، با مجموعه‌های انقلابی و با برادران و خواهرانی که در بخش‌های مختلف مسئولیت‌های حساسی دارند، بر روی رعایت جنبه‌ی معنوی تکیه می‌کنم، به‌خاطر همین است. این توجه و توسل و ارتباط قلبی با پروردگار عالم، تضمین‌کننده‌ی استحکام و اقتدار نیروهایی است که می‌خواهند همیشه در مقابل آن جبهه بایستند و مقاومت کنند. جز این راهی وجود ندارد (خامنه‌ای، ۱۳۷۶/۹/۱۳). «من اصرار دارم که شما عزیزان پاسدار در هر جا هستید، روح و حقیقت مسئله‌ی پاسداری و سپاه پاسداران را مورد توجه قرار دهید» (خامنه‌ای، ۱۳۷۸/۸/۲۲).

«بله؛ از پاسداری خودتان پاسداری کنید؛ قیمت خیلی زیادی دارد (خامنه‌ای، ۱۳۸۲/۶/۲۴).

ایستادگی و مقاومت همچنان که در منابع دینی و اسلامی تأکید شده است، یکی از مهمترین

راهبردهای تحقق پاسداری از انقلاب اسلامی است که رهبر معظم انقلاب به آن اشاره نموده‌اند: «راه صحیحی که فرزندان این انقلاب و فرزندان امام پیموده‌اند، ما را به آن‌جا خواهد رساند؛ منتها شرطش استقامت است. استقامت، یعنی راه را گم نکردن؛ فریب جلوه‌های مادی را نخوردن؛ اسیر هوی و هوس نشدن؛ دستورها و فرایض اخلاقی و معنوی و ادب اسلام را رها نکردن و به لذت‌طلبی و عشرت‌طلبی رو نیابردن. اینها اساس کار است» (خامنه‌ای، ۱۳۸۱/۷/۱۷).

از منظر مقام معظم رهبری، پاسداری همانند پدیده‌ی انقلاب باید زنده و پویا بوده و خودش را با حرکت و تحولات انقلاب اسلامی مطابقت نماید، لذا می‌فرمانید: «شما باید موجود زنده‌ی متحوّل پیشرونده‌ی روزه‌روز نوشونده‌ای را به‌وجود آورید که هرگز کهنه نشود و کارآیی خود را از دست ندهد... هرگز نباید از بین برود و کور شود. این به یک تلاش فراوان احتیاج دارد... البته سپاه، همواره مثل یک موجود زنده عمل کرده است» (خامنه‌ای، ۱۳۸۰/۷/۲۸).

«مسئله نهادی بودن سپاه را بیش از سازمانی بودن آن ببینید؛ نهاد یک ساختار انطباق‌پذیر است، یکی از خصوصیتاتی که می‌توان برای نهاد در مقابل سازمان تعریف کرد این است: یک ساختار انطباق‌پذیر با بُعد ارزشی قوی که خشکی سازمان را ندارد، آن‌وقت انطباق‌پذیر است و می‌تواند خودش را با شرایط گوناگون انطباق بدهد... سعی کنیم سازمان سپاه که امروز به‌صورت یک سازمان مطرح است حالت نهادی داشته باشد مثل همانی که از اول تا امروز بوده است و این حالت نهادی در او تقویت بشود؛ یعنی انطباق‌پذیری با شرایط گوناگون... خصوصیت نهادی این است، این ساختار ساختاری است که می‌تواند خود را با شرایط مورد نیاز منطبق بدون اینکه سازمان لطمه‌ای ببیند بدون اینکه چیزی از او کسر بشود، بدون اینکه جایی از او بشکند، حالت انطباق‌پذیری دارد، حالت انطباق‌پذیری دارد؛ این یک چیز خیلی لازم است» (خامنه‌ای، ۱۳۸۹/۴/۲۳).

ایشان در یکی از آخرین سخنرانی‌های خود در جمع فرماندهان و مسئولین سپاه الگوی حرکتی و تأثیرگذاری سپاه را «دو حرکت در سپاه باید انجام بگیرد: یک حرکت، حرکت درونی سپاه است؛ در درون خود، یعنی خود را تکامل ببخشد. یک حرکت، حرکت به معنای یک جزء پیش‌برنده‌ی مجموعه‌ی کل نظام و انقلاب است، یعنی تأثیرگذاری در بیرون. این دو تا حرکت به موازات هم باید پیش برود. اگر ما از آن حرکت اول غافل بودیم، در درون مجموعه‌ی سپاه و خانواده‌ی سپاه آن حرکت پیشرونده و ترقی‌بخش و تعالی‌بخش را انجام ندادیم، حرکت دوم، یعنی تأثیر سپاه در پیشبرد مجموعه‌ی انقلاب، ناکام خواهد ماند. دست و پایی هم اگر بزند، دست و پای غلطی خواهد بود» (خامنه‌ای، ۱۳۹۰/۴/۱۳).

۴. متغیرهای پیامدی^۱ (آثار و پیامدها)

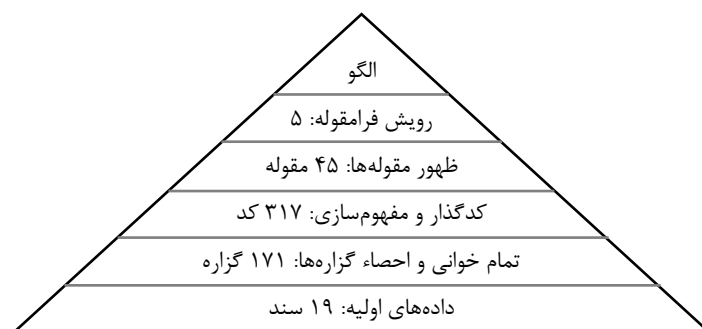
پیامدها، خروجی حاصل از استخدام راهبردها می‌باشند. پیامدها، نتایج و حاصل کنش‌ها و واکنش‌های مقوله‌های قبلی می‌باشند. پیامدها ممکن است حوادث و اتفاقات باشند، شکل منفی به خود بگیرند، واقعی یا

ضمنی باشند و در حال یا آینده به وقوع بپیوندند (محمدعلیزاده، ۱۳۹۵: ۲۷۸). اگر دستگاه پاسداری از انقلاب اسلامی که متشکل از تمامی عوامل و عناصر تشکیل دهنده آن است، کارآمد عمل کند و با استفاده از عوامل تقویت کننده و راهبردهای اصولی بر موانع و مشکلات فائق بیاید، آنگاه شاهد پیامدهایی خواهیم بود که از منظر آیت الله العظمی خامنه‌ای (مدظله)، شکست‌ناپذیری، تثبیت و گسترش انقلاب اسلامی، حفظ اسلام و احکام دینی، پیشرفت پایدار و همه‌جانبه کشور، افزایش کارهای و اقدامات شگفت‌انگیز از جمله‌ی آنها هستند. ضمن اینکه پایایی و ماندگاری عنوان پاسداری از انقلاب به‌عنوان یک پیامد ارزشمند رقم خواهد خورد. نمونه‌ای از بیانات مقام معظم رهبری که ناظر بر پیامدها و آثار پاسداری از انقلاب اسلامی هستند، عبارتند از:

«نه اینکه ما در مجموعه‌ی سپاه، ریزش نداشتیم؛ در همه‌ی مجموعه‌ها ریزش هست... ما توقع نداشتیم که در سپاه پاسداران هیچ ریزش انسانی نداشته باشیم؛ اما آنچه در قبال آن ریزش‌ها پیش آمده، دو دستاورد بسیار بزرگ است: یکی رویش‌های تازه و نو- انسان‌های با ایمان، دل‌ها و جان‌ها و جسم‌های تازه وارد؛ اینها با انگیزه‌های پاک در داخل این مجموعه وارد شدند- و دوم مجموعه‌ی کسانی که به آن آرمان‌ها، آرزوها، ایمان والا و مقدس و به آن عشق پاک، وفادار مانده‌اند و جزو نادره‌های تاریخ هستند... این یک دستاورد است و چیز کوچکی نیست» (خامنه‌ای، ۱۳۸۲/۶/۲۴).

«عنوان پاسدار، برای انقلاب و اسلام ماند. افراد عوض می‌شوند؛ اما عنوان مثل یک اعتبار و یک تاج کرامت، می‌ماند. هر کسی در زیر آن قرار گرفت، کرامت پیدا می‌کند. عنوان مهم است» (خامنه‌ای، ۱۳۶۹/۱۱/۲۹).

در پایان تبیین و تشریح متغیرهای اصلی الگوی، بیان و ترسیم فرایند رسین به اشباع نیز دارای اهمیت می‌باشد. نمودار هرمی زیر (شکل شماره ۴) وضعیت آماری و مقادیر کمی هر سطح از انتزاع که طی آن یا الگوی نظری «پاسداری از انقلاب اسلامی از دیدگاه مقام معظم رهبری» به دست آمده است را نشان می‌دهد. «اشباع»، حالتی است که در آن محقق به این قضاوت و تشخیص می‌رسد که داده‌های جدید به توسعه‌ی مقوله‌ها کمک نمی‌کند (کرسول، ۲۰۰۵: ۴۰۵). در واقع، اشباع زمانی اتفاق می‌افتد که محقق با سطحی قابل قبولی از حساسیت نظری وارد داده‌ها شده و در یک فرایند کدگذاری و مقایسه‌های رفت و برگشتی در طول (مفاهیم با مقوله‌ها) و عرض (مفاهیم با مفاهیم و مقوله‌های با مقوله‌ها) تا مرحله‌ی کفایت نظری، کار گردآوری و تحلیل داده‌ها را انجام دهد (محمدعلی‌زاده، ۱۳۹۵).

شکل ۴: فرایند اشباع نظری تحقیق بر اساس مقادیر و سطح انتزاع

این مدل نشان می‌دهد که روند حرکت از داده‌ها به سمت نظریه یک حرکت استقرایی بوده است. به‌گونه‌ای که محقق از میان انبوهی از داده‌ها و اطلاعات با یک فرایند مفهوم‌سازی و تجمیع و ترکیب مفهومی به مقوله‌های انتزاعی‌تر و در نهایت با چند گام به ابعاد اصلی الگوی نظری (فرموله‌ها) رسیده است. در این حرکت به خوبی نحوه‌ی رویش الگوی نظری از داده‌ها تا رسیدن به کفایت نظری نشان داده شده است. جدول زیر فرامقوله‌ها (ابعاد) و سهم پوشش داده‌ای آنها را در این تحقیق نشان می‌دهد.

جدول ۵: پوشش داده‌ای فرامقوله‌های الگوی پاسداری از انقلاب اسلامی

فرامقوله (بعد)	فراوانی پوشش	درصد پوشش
مقوله‌های علی	۴۶	۱۴,۵۱
مقوله‌های بازدارنده	۴۸	۱۵,۱۴
مقوله‌های تقویت‌کننده	۱۰۴	۳۲,۸۱
مقوله‌های راهبردی	۵۶	۱۷,۶۷
مقوله‌های پیامدی	۶۳	۱۹,۸۷
جمع	۳۱۷	۱۰۰

اطلاعات جدول شماره (۵) نشان می‌دهد که مقوله‌های تقویت‌کننده با فراوانی ۱۰۴ کد (۳۲,۸۱ درصد) بیشترین مفاهیم و داده‌ها را به خود اختصاص داده و مقوله‌های پیامدی با ۷۳ کد (۱۹,۸۷ درصد) در رتبه دوم و مقوله‌های علی با ۴۶ کد (۱۴,۵۱ درصد) کمترین پوشش داده‌ای را به خود اختصاص داده است.

نتیجه‌گیری

در این تحقیق تلاش گردید تا مجموعه‌ی دیدگاه‌های رهبر معظم انقلاب اسلامی به‌شکل نظام‌مند و روش‌مند، جمع‌آوری شده و با فرایند کدگذاری در روش نظریه‌پردازی داده‌بنیاد مفهوم‌سازی و الگوی پارادایمی حاکم بر آن در پنج مقوله اصلی مقوله‌های علی، مقوله‌های زمینه‌ساز (تقویت‌کننده)، مقوله‌های بازدارنده، مقوله‌های راهبردی و در نهایت مقوله‌های پیامدی ارائه گردید. که هر کدام از آنها در تعامل با پدیده‌ی محوری و سایر مقوله‌ها، نقش اساسی را در تحقق پاسداری از انقلاب اسلامی ایفا می‌نمایند.

طبق این منظومه، علل و عواملی برای ایجاد و موضوعیت یافتن پدیده‌ی محوری تحقیق (پاسداری از انقلاب اسلامی) وجود دارد و این پدیده‌ی در مسیر حرکت به سمت اهداف خود و فعلیت یافتن، با موانع و متغیرهای بازدارنده‌ای مواجه بوده و عواملی نیز آن را تقویت می‌کنند. پاسداری از انقلاب اسلامی در صورتی که با راهبردها و الزامات اساسی تحقق همراه باشد موجب پیامدهای ارزشمند و مهمی خواهد بود.

با این توضیحات می‌توان گفت که «پاسداری از انقلاب اسلامی» در منظومه‌ی فکری مقام معظم رهبری یک مفهوم عام و چند بعدی است که به‌عنوان رسالت اصلی نهاد انقلابی سپاه پاسداران انقلاب اسلامی نیز

ساختاربندی شده است. بر این اساس:

(۱) علل و عوامل که موجب ظهور و هویت‌یابی پاسداری از انقلاب اسلامی شده است شامل: «تضمین موجودیت انقلاب و کشور»، «حراست و حفاظت از انقلاب»، «عشق به امام حسین(ع)، انتساب به او»، «مجاهدت و شهادت در راه خدا»، «ضرورت حفظ نظام اسلامی»، «موعودگرایی و عشق به امام عصر(عج)» و «عشق به امام خمینی(ره) و حرکت ایشان» می‌باشد.

(۲) متغیرها، عوامل و شرایطی که حرکت و تأثیرگذاری پاسداری را تقویت می‌نماید شامل: «بنیه معنوی و عوامل معنوی قدرت»، «عشق و معرفت دینی و انقلابی»، «توجه به روح و حقیقت پاسداری (پاسداری از پاسداری)»، «فداکاری و از خودگذشتگی»، «پوشیدن لباس عفاف و تقوا»، «هوشیاری و حضور در میدان انقلاب»، «اخلاص و اعتماد به خدا»، «قوی، مستحکم و غیرقابل نفوذ»، «مراقبت از خود و خانواده»، «استقامت، صبر و پایداری»، «بصیرت و فهم و درک سیاسی و اجتماعی» و «عزم و اراده» می‌باشد.

(۳) موانع و آسیب‌های پاسداری از انقلاب اسلامی در قالب متغیرهای بازدارنده شامل: «اختلاف بین دستگاه‌های انقلاب»، «تجمل‌گرایی، دنیاطلبی و دوری از ذی پاسداری»، «فراموش کردن کمین و توطئه‌های دشمن»، «کهنه و فرسوده شدن سپاه»، «تضعیف و گرفتن عناصر مشخصه اصلی»، «بی‌تفاوتی، بی‌انگیزگی و دوری از روحیات انقلابی و دینی» و «ارتجاع و از دست دادن دستاوردها» می‌باشد.

(۴) راهبردها و الزامات تحقق پاسداری از انقلاب اسلامی شامل: «هویت‌بخشی نهادی و حفظ آن»، «تحول و روز به روز نشوندگی»، «چند جانبه‌گرایی در مأموریت و رسالت»، «جزء به‌مثابه کل بودن»، «استمرار و پایداری در پاسداری»، «حفظ آمادگی‌های همه‌جانبه»، «پیش‌روندگی و پیش‌برندگی (درونی و بیرونی)»، «کادرسازی و تربیت انسان‌های کارآمد»، «آینده‌پژوهی و فهم نیازهای آینده انقلاب» و «خودسازی معنوی (فردی و سازمانی)» می‌باشد.

(۵) آثار و پیامدهای پاسداری از انقلاب اسلامی در سطح خرد و کلان شامل: «عمل کردن به اقتضای نیاز انقلاب»، «ماندگاری عنوان پاسدار به اسلام و انقلاب»، «آفرینش کارهای شگفت‌آور»، «پاسداری از دین و حفظ اسلام»، «آماده‌شدن و رسیدن به لقاءالله»، «ریزش‌ها و رویش‌های تازه و نو»، «شکست ناپذیری و ثبات انقلاب»، «حصول پیشرفت‌های همه‌جانبه» و «گسترش افکار انقلاب اسلامی در دنیا» می‌باشد.

با توجه به اهمیت انجام پژوهش‌های بیشتر در حوزه‌های مربوط به «پاسداری از انقلاب اسلامی» و آشنایی بیشتر با ابعاد جدید و گسترده‌تر اندیشه‌های رهبر معظم انقلاب اسلامی، پیشنهادها زیر برای مراجع و سازمان‌ها و علاقه‌مندان و محققین ارائه می‌شود. به‌طور کلی این تحقیق هم به لحاظ موضوعی و محتوایی و هم به لحاظ روشی و اجرایی قابل توسعه است.

- الگوی پاسداری از انقلاب اسلامی از منظر امام خمینی(ره) نیز مورد بررسی و پژوهش قرار گیرد.
- به‌منظور کاربردی کردن یافته‌های این تحقیق و آزمون اعتبار آن در عمل، نتایج آن در سپاه پاسداران انقلاب اسلامی مورد بررسی قرار گیرد.
- در تدوین این الگو صرفاً از بیانات مقام معظم رهبری در روز پاسدار استفاده شده است، به‌منظور تکامل

مدل، از دیگر آثار و نوشته‌های ایشان نیز استفاده شود.

- هندسه‌ی فکری مقام معظم رهبری در موضوع پاسداری از انقلاب اسلامی به‌عنوان یک واحد درسی در دانشکده‌های و مراکز آموزشی سپاه به ویژه دانشگاه افسری و تربیت پاسداری امام حسین(ع) برای افسران جوان و جدیدالورود تدریس و آموزش داده شود.

منابع

— قرآن کریم

— نهج‌البلاغه (۱۳۷۹)، ترجمه‌ی محمد دشتی، قم: نشر مشرقین، چاپ ششم.

— استراس، آنسلم و جولیت کوربین (۱۳۸۵)، نظریه‌ی مبنایی، ترجمه‌ی بیوک محمدی، تهران: پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی.

— جعفری، محمدعلی (۱۳۹۱)، تحول و تعالی سپاه (گام به گام با رهبری در متحول ساختن سپاه)، تهران: مرکز تألیف باقرالعلوم(ع)، چاپ دوم.

— خامنه‌ای، سیدعلی (۱۳۹۳)، مجموعه‌ی رهنمودهای رهبر معظم انقلاب اسلامی حضرت آیت‌الله العظمی سیدعلی خامنه‌ای(مدظله)، حدیث ولایت (ویرایش دوم)، تهران: مؤسسه پژوهشی فرهنگی انقلاب اسلامی (مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی).

— خامنه‌ای، سیدعلی (۱۳۹۴)، مجموعه‌ی بیانات، پایگاه اطلاع رسانی دفتر مقام معظم رهبری، قابل دسترسی در سایت:

<http://www.leader.ir/fa/archive?topic=speech>

— خامنه‌ای، سیدعلی (۱۳۹۴)، مجموعه‌ی بیانات، مؤسسه پژوهشی فرهنگی انقلاب اسلامی (پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر حفظ و نشر آثار حضرت آیت‌الله‌العظمی سیدعلی خامنه‌ای(مدظله‌العالی)، قابل دسترسی در سایت:

<http://farsi.khamenei.ir/speech>

— خمینی، روح‌الله (۱۳۸۸)، صحیفه‌ی امام، تهران: مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی(ره).

— دانایی فرد، حسن؛ مؤمنی، نونا (۱۳۸۷)، «تئوری رهبری اثربخش از دیدگاه امام علی (علیه السلام) استراتژی تئوری داده بنیاد متنی»، فصلنامه مطالعات انقلاب اسلامی، سال چهارم، شماره چهاردهم.

— دانایی فرد، حسن؛ امامی مجتبی (۱۳۸۶)، «استراتژی‌های پژوهش کیفی: تأملی بر نظریه‌پردازی داده‌بنیاد»، اندیشه مدیریت، سال اول، شماره دوم، پاییز و زمستان.

— عابدی جعفری؛ تسلیمی، حسین؛ تسلیمی، محمد؛ فقیهی، ابوالحسن و شیخ‌زاده، محمد (۱۳۹۰)، «تحلیل مضمون و شبکه مضامین: روشی ساده و کارآمد برای تبیین الگوهای موجود در داده‌های کیفی»، اندیشه مدیریت راهبردی، پاییز و زمستان، ۱۵۱-۱۹۸.

— فقیهی، ابوالحسن و علیزاده، محسن (۱۳۸۴)، «روایی در تحقیق کیفی»، فرهنگ مدیریت، شماره ۹.

- محمدعلیزاده، اکبر (۱۳۹۵)، الگوی بیداری اسلامی مبتنی بر هندسه فکری امام خامنه‌ای، رساله دکتری، تهران: دانشگاه جامع امام حسین(ع).
- محمدعلیزاده، اکبر و ولایتی، علی اکبر (۱۳۹۶)، «نقش علما و ورشمنفکران دینی در مدیریت و رهبری بیداری اسلامی در اندیشه امام خامنه‌ای(مدظله)»، فصلنامه مدیریت اسلامی، سال ۲۵، شماره ۱: ۱۴۱-۱۲۳.
- محمدعلیزاده، اکبر (۱۳۹۶)، درس‌های مستمر پاسداری از انقلاب اسلامی، تهران: مرکز تالیف باقرالعلوم(ع)، چاپ دوم.
- مهرابی، امیرحمزه؛ خنیفر، حسین و دیگران (۱۳۹۰)، «معرفی روش‌شناسی نظریه داده بنیاد برای تحقیقات اسلامی (ارائه یک مورد)»، نشریه مدیریت فرهنگ سازمانی، سال نهم، شماره ۲۳، بهار و تابستان: ۵-۳۰.
- یوسفیان، نعمت‌الله (۱۳۸۷)، «حقیقت پاسداری»، مجله حصون، شماره ۱۶، نمایندگی ولی فقیه در سپاه.
- Braun, V. & V. Clarke, (2006), Using thematic analysis in psychology, *Qualitative Research in Psychology*, 3 (2): 77-101.
- Glaser, B. (1998), *Doing Grounded Theory: Issues and Discussion*, Sociology Press, Mill Valley, CA.
- Glaser, B. and Strauss, A. (1967), "*The Discovery of the Grounded Theory: Strategies for Qualitative Research*", New York.
- Martin, Patricia Y. & Turner, Barry A. (1986), Grounded Theory and Organizational Research, *The Journal of Applied Behavioral Science*, 22(2).
- Mays, N. and pope, G. (2002), Assessing quality in qualitative research; *British Medical Journal*. Jan. I: 50-52.
- Miles, M. and Huberman, A., (2002), "*Qualitative data analysis: a sourcebook of new methods*", Sage London; Beverly Hills.
- Strauss, A. and Corbin, J. (1998), *Basics of Qualitative Research: Grounded Theory Procedures and Technique* (2nd Edition), Sage, Newbury Park, London